

[Afghanistan Digital Library](#)

adl0627

<http://hdl.handle.net/2333.1/2333.1/rn8pk1zj>

This is a PDF version of an item in New York University's Afghanistan Digital Library (<http://afghanistandl.nyu.edu/>). For more information about this item, copy and paste the "handle" URL above into a web browser.

When referring to or citing this item please use the "handle" URL and not this document or the URL from which you downloaded it.

All works presented on New York University's Afghanistan Digital Library website are, unless otherwise indicated, in the public domain. The images available on this website may be freely reproduced, distributed and transmitted by anyone for any purpose, commercial or non-commercial.

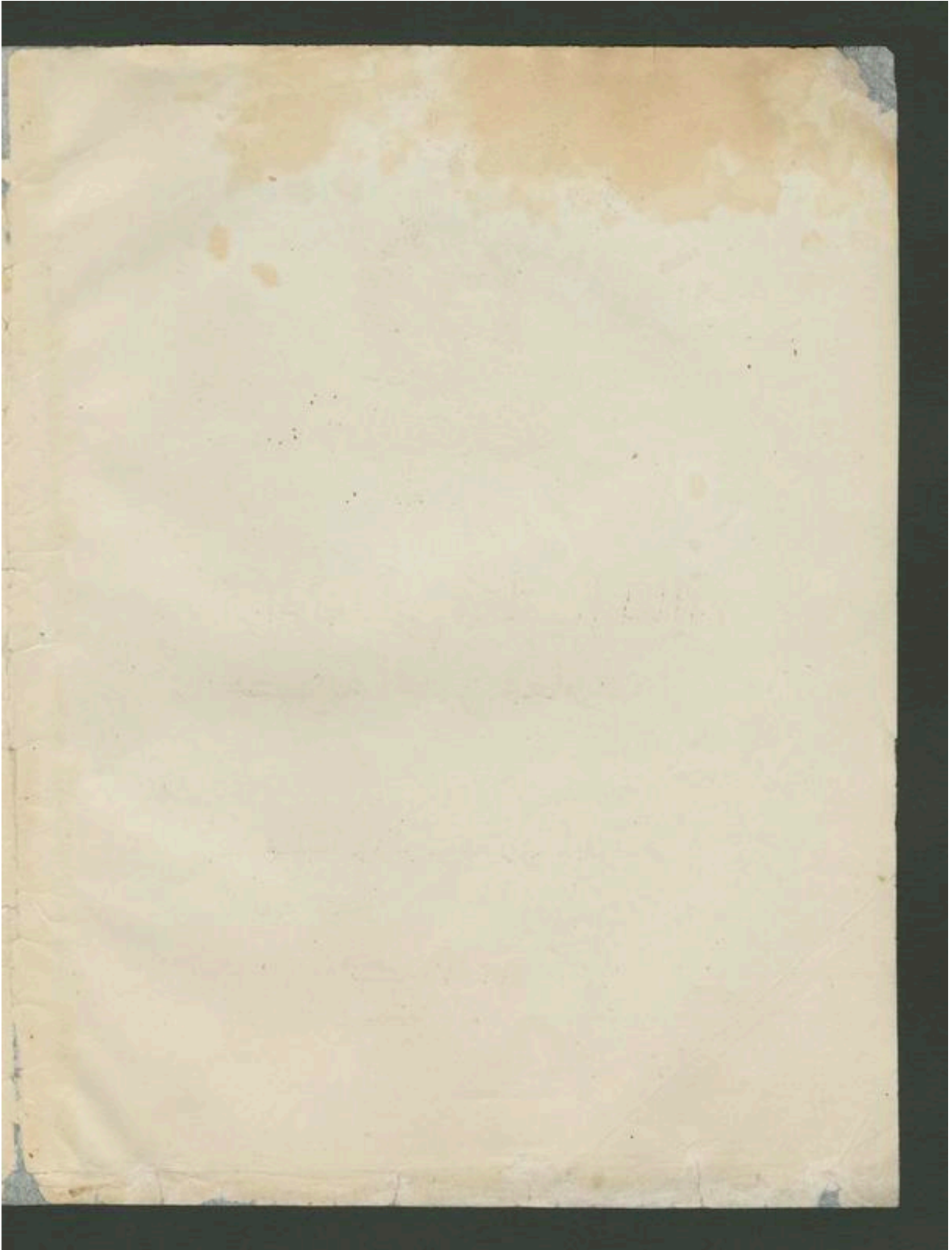
NYU Libraries, Digital Library Technical Services, dlts@nyu.edu

بروگرام تعلیمی مکاتب ابتدائی
مصوبہ انجمن معارف

مطبعة وزارت معارف کابل

سنہ ۱۳۰۷

بسم الله الرحمن الرحيم

مفردات سال اول ابتدایی

دینیات: وضو، نماز و حفظ اذکار نماز و قرائت سپاره اخیر

قرآن کریم ازسوره الفیل الی آخر

انتباه: معلم باید عملاً از روی حرکات خود به طالب العام وضو

ونماز را بیاموزاند و اذکار نماز را بر معلم حفظ کند

در ماهای اخیر سال که شاگرد قابل قرائت شود رساله

اول دینات را برایش تدریس کند تا در حفظ اذکار

نماز برای طالب العلم پختگی پیدا شود و در قرائت فارسی

بیشتر قوت بگیرد

اخلاق: معلم باید از پکی و نفاذت وجود برای شاگرد تعریف کند

پکی و سترگی جامه را توصیه نماید وقت بخواب رفتن

- ۲ -

و وقت از خواب بیدار شدن را توصیف کند از خوردن
طعام به اوقات معین اوصاف نماید پابندی وقت را تا کید
کند از چند بازیهاییکه ورزش و اخلاق را دارا باشند
شرح نماید از سوانح شیرین آدمهای مشهور و مشهور
شفاهی برای شاگردان بیان نماید .

فارسی: نصاب یکساله صوت غازی و قرائت فارسی اول حفظ
معنی چند لغت آسان حفظ یک یاد و غزل اخلاقی .
مشق تمام حروف فارسی و نوشتن مرکبات
دو حرفی سه حرفی و جمله هائیکه از همینگونه کلمات
مرکب باشند .

حساب: نوشتن اعداد از یک الی صد و خواندن آنها مشق اعمال
اربعه بسیط از اعداد یک الی بیست .

اتباع: معلم باید خود بر تخته اعداد را بنویسد یک شاگرد را
بر تخته امر نوشتن بدهد سوال کند طلبار را برای جواب
خود تشویق کند بگه دست بردارند بزبان نگویند
تا آنکه معلم از یک شاگرد نپرسد معلم باید کوشش کند

- ۲ -

که ذهن طفل برای نگهداشت سوال و حل آن
و دادن جواب مستعد شود و تا به پرسیدن اجازه گفتن
سوال و جواب در حافظه طفل بماند -

دروس اشیا: شرح ده شکل حیوانات مختلف مثلاً پشک، سگ،
اسب گوسند، مریکب، اشتر، مرغ خانگی، کبوتر،
موش، کنجشک. تفصیل کندم، جو، جواری، پالک،
شایم، کچالو، سیب، ناک خربوزه، فهماندن
راست و چپ، جهات اربعه، اسم روزهای هفته،
نام ماهها و مواسم، بیان سنگ و آهن و مس که از معدن
گرفته می شود ترکیب ظاهر انسان .

انتباه: معلم این درس را طوری به طفل تدریس کند که طفل
با حوال اشیا مذکوره متوجه شود و صرف توجه
کند و برای طفل آسان و مرغوب معلوم شود معلم
باید بهر شاگرد موقع بدهد که شاگرد نیز مثل معلم
خود احوال اشیا را بیان کرده بتواند معلم باید نمونه
اشکال اشیا را در وقت بیان خود بشاگردان ارائه کند

- ۴ -

و شاگرد نیز در وقتیکه اشیا را اشرح و تفصیل میدهد
يك يك شكل را بر سر منبر پیشرو و بخود مانده شرح کند،
رسم : رسم خط مستقیم، منکسر، منحنی، دایره، مثلث، مستطیل.

مفردات سال دوم ابتدایه

دینیات : اوقات نماز، آذان، تفصیلات وضو و تیمم و حفظ اذکار وضو.
پروخالی رکعت‌های نماز، نماز جماعت، حفظ دعای بعد
از نماز فرض، نماز تراویح، نماز جمعه، نماز عیدین، قرائت
رساله دوم دینیات، قرائت نصف پاره آخر قرآن کریم
از سوره العلق تا سوره الفیل.

انتباه : معلم باید این چیزها را به شاگرد عملاً بفهماند تا در ذهن
شاگرد بماند از هر چه باید سوال کند -

فارسی : تکمیل پروگرام سال دوم صوت دازی قرائت فارسی
دوم، حفظ معنی لغات، حفظ دوغزل اخلاقی، نوشتن
جمله‌های که در کلام هر وجه تذکار میشوند نقل کردن
از هر درس کتاب بقدر پنج سطر، حسن خط

انتباه : معلم باید کوشش کند که تلفظ شاگرد درست شود
فارسی را روان قرائت کند لغات را از روی معنی بشناسد ،
در نوشتن سطر بندی را ملحوظ داشته باشد عادت راست
نوشتن در شاگرد پیدا کند اشکال حروف و پیوندها را
خوش بنویسد شناخت و استعمال نقطه و استفهام .
حساب : مشق اعمال اربعه بسیطه بر اعداد یکه بین یک الی صد است
اکثر سوالات اعمال اربعه ذهنی مشق کرده شود .

اخلاقیات : راستی و صداقت ، جهد و کوشش ، کار کردن و منافع
آن ، تنبلی و مضرت های آن چستی و چالاکتی ، خوبیهای
ورزش ، برای کار کردن کارهای خوب دلاوری و شجاعت
داشتن و از کارهای بد احتراز نمودن وطن را شناختن و
دوست داشتن اطاعت والدین ، معلم و منع فضول خرچی
انتباه : معلم درس اخلاق را از کتابچه مختصریکه شایع می شود
بطلبای جنوری بفهماند که برای طلبای آسان و دلچسپ
معلوم شود و فوائد آنرا طلبای حس کنند برای هر صفت
مثالها و بیگان حکایه های مؤثر بیان کند

- 6 -

دروس اشیا: تکرار همان ده شکل حیوان که در صنف اول دیده شده،
تعریف شکل ظاهر انسان، تفصیل بیشتر در باب نباتات و
میدو جانیکه در صنف اول خوانده شده نمونتاً کاشتن عملی گندم،
جو، جواری، پالک شلجم، کچالو و دیدن و نشان دادن
حالات متنوعه نباتات مذکوره را در وقت روئیدن
(خواه در باغچه مکتب یا در اثنای سیر علمی) تطبیق
عملی جمہات اربعه تاریخ (روز، ماه و سنه) تاثیر مواسم
(گرمی، سردی و برف و باران) معدنیات از قبیل
مس، آهن آهن حلبی، گِل را شرح دادن ظرفیکه ازینہا
ساخته میشود و روزمره استعمال میشوند.

تاریخ: روز جلوس، ماه جلوس و سنہ جلوس 'اعلی حضرت غازی،
معنی استقلال و معرکہ استقلال گیری اعلی حضرت رامعلم
قریب الفہم ساخته بطالب العلم شفاہاً تدریس میکند
احسانات و خدمات ادلی حضرت را به شاگرد فہمائیدہ
و ذہنش را نسبت باین مسائل باز کرده می شود -
فکر دورہای تاریخی و مدنی افغانستان را بطریق حکایہ

بشاگردان دادن .

انتباه : انتباه باید از روی کتابچه تاریخ مختصر اعلی حضرت غازی
و تاریخ قرون اولی و وسطی ، دور انتباه و دور اصلاحات
که از طرف وزارت معارف افغانستان برای صنوف
دوم مکاتب ابتدائی نشر میگردد این مباحث بزبان
شیرین و سبک حکایه بطالب العلم شفاهاً تدریس میکند
و هر درس را از چپه سوال میکند و جواب میخواهد .
رسم : ترسیم مربع ، مستطیل ، مربع مکعب ، مستطیل مکعب .
دائرة بیضاوی ، مسدس ، رسم آزاد و باقلم رنگه و پینسل
و تباشیر .

مفردات پروغرام سال سوم ابتدائی^۶

دینیات : فرض چیست ؟ واجب چیست ؟ سنت چیست ؟ فرائض
وضو فرائض نماز ، سنن وضو ، سنن نماز ، واجبات نماز ، نماز
مسبوق شکرکننده های وضو ، مفسدات نماز ، نماز
مسافر و حریض .

- ۸ -

قرآن کریم تکمیل پاره آخری پانچ سپاره اول .

اخلاقیات : استقلال مزاج ، محبت بایفای وظیفه ، سلیقه ، اقتصاد .

نظافت لباس نظافت وجود : نظافت خانه .

انتباه : معلم باید این درس اخلاق را بدلائل قریب الفهم شاگرد

ایضاح و تشریح کند که شاگرد با تصاف این صفات

خود را مجبور دانسته عادت نماید . معلم باید نتایج زحمات

خود را هر روزه در شاگردان تجسس کند اگر شاگردی

شروع باعتبار این صفات نکرده باشد تاکید و اصرار و

حتی توبیخ نماید .

فارسی : قرائت فارسی سوم حفظ لغات همراه معنی

صرف فارسی : شناخت اقسام عمده کلمات : اسم ، فعل و حرف

اسم عام و اسم خاص

مفرد و جمع

تحریر : اصول تنقیط : وقفه ، نقاط تفصیلیه و ندا .

انشا : رقعات برای پدر ، برادر ، مادر ، دوست ، استاد .

عریضه برای مدیر .

نقل و املاى هرگونه تحریرات مختصر فى هفته يك دفعه .

حسن خط : سبك معين نستعلیق

تفهیم يك شى شفاهاً از طرف شاگرد

حساب : تکرار مشق اعمال اربعه بسط از يك الى هزار ذهنی و

برتخته سلیت و مشق جمع و تفریق تحریری از اعداديكه

تا به صد ملیون میرسد مشق اعمال اربعه مرکبه . سوالات

عبارتی در هر عمل مذکوره . مشق اصول ملتریک ، دانستن

مسکوکات افغانی و اوزان مروجہ غرام و لتیر .

هندسه : شناختن اشکال مربع ، مستطیل ، مثلث ، قوس ، دائره

زوایا ، سطح يك مربع و مستطیل را معلوم کردن .

بوسیله تنها چشم تخمین مسافه کردن از يك متر تاده متر

استعمال خط کش و پیمایش خط تاملی متر (حد اصغری)

دروس اشیا : آب ، شیر ، شیشه ، نمک طعام ، علاوه تکرار نباتات

صنف دوم برنج ، ماش و اصول زراعت آن .

محروقات : ذغال چوب ، ذغال سنگ و چوبهای سوختاندنی

کاغذ و صابون .

- ۱۰ -

انتباه : معلم باید هرچیز را که طلبا از کتاب میخوانند شفاهاً
تشریحات بدهد و درس‌های علمی بطلبا ارائه کند .
جغرافیا : جهات اربعه ، پلان صنف ، پلان مکتب ، کوچه ،
شهر ، علاقه و ولایت و مملکت ، حدود اربعه افغانستان ،
طالب العلم را عملاً بانقشه افغانستان آشنا ساختن در نقشه
علامات کوهها ، دریاها ، تپه‌ها ، دره‌ها ، جنگل ،
ریگستان و دشت ، مواسم شب و روز .

انتباه : معلم باید درین درس بسیار اهتمام نماید و هر طالب العلم را
جدا جدا پیش روی نقشه حاضر کند و برایش ازین درس
معلومات بدهد و خودش را گردان راسم جدا جدا موقع نشان
دادن و بیان کردن درس شان را داده نامی تواند شاگردان را
بانقشه آشنا بسازد .

رسم : کاپی کردن اشیای عادی که در دروس اشیا خوانده با پنسل
سیاه و رنگه ، رسم آزاد .

تاریخ : مختصر احوال احمد شاه درانی و استقلال افغانستان ،
پسران احمد شاه ، پاینده خان و شاه زمان فتح خان و شاه محمود ،
اسباب دور فتور افغانستان ، وزیر محمد اکبر خان و شاه شجاع

وانگلیز سردار سلطان احمد خان وفدا کارمهایش در محاربه سینه
انتباه : معلم باید بطور حکایه در وقتیکه از کتاب تدریس میکند
شفاهی نیز شرح بدهد و نامیتواند بیان خود را نسبت باین
ناموران شیرین و دلچسپ بسازد تا در دل شاگرد محبت
این اشخاص و حسن تقدیر کارنامه هائشان تولید شود .

پروگرام صنف چهارم ابتدائیه

دینیات : تکرار درس سال سوم ، نماز تراویح ، حفظ تسبیح تراویح ،
مکروهات نماز ستر عورت ، سجده سهو ، صوم ، حج ،
ذکوة ، قربانی قرائت قرآن کریم از سپاره ششم
تاسپاره پانزده هم .

انتباه : معلم باید کوشش کند که طالب العلم درس دینیات
را عملاً بیاموزد و مستعد تطبیق عملی آن شود و تماماً
از روی عمل در حافظه اش بماند باید سوال کنند
جواب بخواهد شاگردان را موقع شرح و بیان بدهد
قرآن کریم را روان و صحیح قرائت کند هرگاه بمواعد

- ۱۲ -

تجوید نتواند پیروی کند بهتر است که الفاظ ، کلمات
وجمله هارا روان و صحیح خوانده بتواند .
فارسی : قرائت صحیح و روان کتاب چهارم ، مشق خواندن
جرائد و طئی صرف فارسی : فعل و اقسام فعل ، احوال
اسم ، فعل لازم و متعدی ، اسم ذات و اسم معنی ،
خصوصیات جمع ، ضمیر و ضمایر متصله و منفصله .
انشاء : تکرار سال گذشته علاوه بر آن درین سال فی
هفته یک مقاله توصیفی راجع بمحیط مکتب برای
مشق حسن خط قلم اوسط و خفی نقل از درسهای روزانه .
املا : تحریر عبارات مستعمل دفاتر که در کتاب فارسی درج است
اخلاقیات : ترقیخواهی وطن ، پاک نفسی ، فداکاری و ایثار ،
شجاعت ، ایفای وعده ، فعالیت ، خدمت بجامعه .
حساب : تکرار مشق اعمال اربعه بسیط و سوالات عبارتی
راجع بیان از معاملات روزمره کسور عادی مستعمله :
جمع ، تفریق ، تقسیم ، اختصار ، کسر اعشار ، مخرج
مشترک ، عاد اعظم .

هندسه: تکرار هندسه سوم، معلوم کردن سطح مربع، مستطیل،
مثلث ها کثیرالاضلاع منتظم و غیر منتظم -
دروس اشیا: تیل، سرکه، لعل، یاقوت، شاه مقصود، ژاله،
غبار، یخ، ابر، درخت سیدب، ناک، زیطون، انگور
واصول پرورش آنها، جنگل وارچه و اصول قطع آن تخم
درختهای که جنگل می شوند تخم بادام، پسته و اصول کاشت
و پرورش آنها اصول پیوند، کبک، فاخته، مار،
گوزم، ماهی.

جغرافیا: بقیه اصطلاحات جغرافیا و دریاها، کوهها، شهرها
ولایات، حکومتیهای اعلی، حکومتیهای کلان افغانستان
بواسطه نقشه اشیا، ادخالات و اخراجات افغانستان
بر تقسیم پیکانه زمین و موقعیت افغانستان در آسیا،
ممالک هم جوار افغانستان و تمام ممالک آسیا امصار
و پایتخت های شان.

انتباه: معلم باید بیشتر این درس را بروی نقشه در ذهن طلبا
رنگ کند.

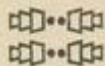

تاریخ: افغانستان و بدهرم، افغانستان و اسلام افغانستان در زمان
سلطان محمود و غزنویها افغانستان و غوریها، افغانستان
و چنگیز و آل چنگیز، افغانستان و سلجوقیها، افغانستان
و ایران، افغانستان و خانواده مغلیه، افغانستان
و نادرشاه افغانستان و خانواده میرویس خان، افغانستان
و صدو زائیهها، افغانستان و محمد زائیهها، افغانستان
و دور ترقی اصلاحات اعلی حضرت غازی.

رسم: ترسیم برگه، گل، میوه - ترسیم نقلی اشکال حیواناتیکه
در دروس اشیا خوانده شده - رسم آزاد.

انتباه: معلم بعض اشکال برای یکدفعه بشاگرد ارائه کرده
از حفظ ترسیم آنها مشق میکنند.

حفظ الحجه: پائی لباس، پائی خانه، پائی صنف، غذا،
تنفس و غسل.

مفردات پروغرام تدریس صنف پنجم

دینیات: ایمان بخدا، ایمان بملائک، ایمان بکتابهای خدا و ایمان به پدغمبران ایمان بروز آخرت، ایمان بقدر، ایمان به بعث، مسائل در باب صوم و حج، مسائل زکوة و نصاب اشیای که ازان باید زکوة داد، انبیا علیهم الصلوة والسلام و مخصوصاً نبیاً مرسل صلواة الله علیهم اجمعین و تورات، زبور، انجیل و قرآن کریم .
قرائت پانزده سپاره قرآن کریم با اصول ختم قرآن مبارک که عادتست .

فارسی پنجم: کتاب قرائت فارسی پنجم مطالعه و قرائت روان جرائد فارسی مطبوعه افغانستان و ایران. کتاب باید از منظومات اسانده مثل بوستان و گلستان سعدی رح، فردوسی، رباعیات ابن یمن و مقالات طالب اوف و ترجمه های نامق کال و کیمیای سعادت و اخلاقی و مقالات ادبی سراج الاخبار رومانهای اخلاقی گرفته و انتخاب شود .

صرف : تکرار صرف سال گذشته فعل ماضی و اقسام فعل ماضی
مضارع ، مستقبل امر ، فعل معلوم و مجهول ، فعل مثبت
و منفی ، مصدر و اقسام آن ، اسم جامد و اسم مشتق ، اسم
اشاره ، موصول ، مسند و مسند الیه ، ساختن
و تکمیل جملات -

انتباه : تعلیم قواعد صرفی و نحوی باید عملی تدریس کرده شود
تنها به حفظ کردن قواعد اکتفا نشود .

انشاء : مقالات اخلاقی و ادبی ، عریضه بحضور اعلی حضرت غازی ،
مکتوبات رسمی و تجارتي ، وطن و محبت و وطن ، پابندی
وقت ، وظیفه شناسی بزبان بسیط که موافق با احتیاجات
روزمره است ، فوائد علم ، سعی و کوشش ، بهار و خزان .
املا : هر گونه عبارات و جملات و کلمات معمول کلام و تحریر که
امروز در تحریر عام مروج است -

حساب : تکرار مشق اعمال اربعه بسیطه و مرکبه عبارتی و غیر عبارتی
خواندن و شناختن اعداد تا به ملیار ، حساب مسکوکات
مسائل حساب و کسور عادی اعشاری ، مخارج مشترک .

عناصیر و احادیث و تناسب .

انتباه : معلم باید مسائل احادیث و تناسب را علاوه بر مثالهای وقت

و کار وقت و مسافه و فائز بسیط و غیره مشق بکناند .

هندسه : تکرار هندسه سال چهارم و معلوم کردن سطح دایره

سوالات عبارتی حساب نسبت فرش خانه و مساحت باغچه

و کشت ، مستطیل مربع و مثلث .

اخلاقیات : محبت بدین ، محبت بوطن ، محبت به پادشاه محبت بایفای

و خلیفه شجاعت و بردگی ، استقلال مزاج ، تصمیم اراده

و عزم ، نقص و تذبذب در اراده ، انصاف داشتن ، صلح رحم

سلوک همسایه ، حسن خدمت بجامعه ، خیرات و مصرف

حقیقی آن ، سلام و احترام .

مختصر معلومات مدینه افغانستان .

تاریخ : تولد پیغمبر آخر زمان ، ظهور اسلام ، بعثت نبوی .

هجرت ، فتح مکه ، وفات حضرت پیغمبر ، سیر

و شمائل نبوی ، خلفای راشدین .

جغرافیا : جغرافیای عمومی : آسیا ، اروپا ، افریقا ، امریکا و استرالیا

- ۱۸ -

دروس اشیا : فزیک و طبیعیات : فزیک : بارومیتر ، ترمامیتر ، وفوآند
برق عملی تدریس میشود .

طبیعیات : مختصر اناتومی و فزیالوجی .

رسم : رسم ابتدائی از مودیل های اشیا معمول : حیوانی
و نباتی ، مودیل های زنده مثل بچه ، دختر ، آدم .

حفظالدهجه : ورزش بدون آلات ، بیان در باب تولید امراض

(میکروب و حشرات طفیلی) تنفس و تغذیه خطر های

الکولزم تریاک ، چرس ، بنکٹ و تنباکو ، پاک نکهداشتن

لباس و خانه . غسل و اهمیت روشنی و پاکیزگی خوراک

و آب و هوا برای صحت -

در هفته سی و هشت ساعت تعلیمی است بدینقرار :-

هر روز ۷ ساعت و یوم دوشنبه چهار و جمعه شش : روز
دوشنبه بعد از چاشت رخصت و یوم جمعه علاوه بر چهار
ساعت قبل از چاشت در تابستان بعد از وقفه دو ساعت و بیست
دقیقه برای نماز و نان باز دو ساعت درس تعلیم است - و در
زمستان بعد از وقفه دو ساعت و پنج دقیقه ، دو ساعت درس است .

چهار ماه تابستان مکتب از ۸ الی ۱۱ جاری میباشد - هر ساعت
تعلیمی ۵۰ دقیقه است بعد از ساعت دوم و ششم بیست بیست
دقیقه برای تربیه بدنی است که در آن قدم زدن دویدن و خیز زدن
و دیگر حرکات ورزش و بازیهای قوت آور داخل است - بعد از
ساعتهای اول و سوم و پنجم ده ده دقیقه تفریح است .

شش ماه زمستان وقت تعلیم از ۹ الی ۱۲ است -
هر ساعت قبل از چاشت ۴۰ دقیقه و بعد از چاشت ۳۵ دقیقه
است - بعد از ساعت های دوم و ششم ده ده دقیقه تربیه بدنی است
و بعد از ساعات اول و سوم و پنجم ، پنج پنج دقیقه تفریح است .

صنف اول هر روز ساعت آخر رخصت است و روز جمعه
بعد از دوازده بجه .

تقسیم ساعات هفته وار مضامین درسی ابتدائی :

مجموع	تعداد	موضوع	تعداد	موضوع	تعداد	موضوع	تعداد	موضوع	تعداد	موضوع	تعداد	مضامین	
												صفوف	روز
۲۴		تعداد	۲	تعداد	۲	تعداد	۲	تعداد	۲	تعداد	۲	چهارم اول	
۲۸		تعداد	۱	تعداد	۲	تعداد	۲	تعداد	۱	تعداد	۲	دوم	
۲۸		تعداد	۱	تعداد	۲	تعداد	۲	تعداد	۲	تعداد	۲	سوم	
۲۸		تعداد	۱	تعداد	۲	تعداد	۲	تعداد	۲	تعداد	۲	چهارم	
۲۸		تعداد	۱	تعداد	۲	تعداد	۲	تعداد	۲	تعداد	۲	پنجم	

